

IZAZOVI PRIKUPLJANJA ZEKATA NA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE

Vehid ARNAUT

Ured za zekat Rijaseta Islamske zajednice

arnautvehid@yahoo.com

SAŽETAK: Islamska zajednica već dugi niz godina organizirano prikuplja zekat na poljoprivredne proizvode. Ovu aktivnost prati niz izazova koji počinju s edukacijom vjernika o propisima izdvajanja zekata na poljoprivredne proizvode, potom prikupljanja, transporta, skladištenja i podjele. Nastojanje Islamske zajednice da prije svega vjernicima omogući izvršenje ove islamske dužnosti, obavezuje sve organizacione jedinice da djeluju blagovremeno i odgovorno. Pored činjenice da prikupljeni proizvodi zadovoljavaju, u značajnoj mjeri, potrebe odgojno-obrazovnih ustanova Islamske zajednice, bitno je istaknuti da se i značajna količina proizvoda distribuira putem Ureda za društvenu brigu ustanovama za brigu o socijalno ugroženom stanovništvu. Ovaj rad ukazuje na potrebu razvijanja sopstvenih kapaciteta za prijem, skladištenje, trajnije čuvanje i distribuciju prikupljenih poljoprivrednih proizvoda.

Ključne riječi: zekat na poljoprivredne proizvode, Islamska zajednica, odgojno-obrazovne ustanove, Ured za društvenu brigu

Organizirano prikupljanje zekata na poljoprivredne proizvode u okviru Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

Uz zekat, sadekatul-fitr i kur-banske kožice, "Raspisom" Starješinstva Islamske vjerske zajednice u SFRJ¹ tretirano je i pitanje obaveznosti davanja zekata na poljoprivredne proizvode. (Raspis Starješinstva..., 1969:353-363) Budući da je zbog različitih faktora praksa davanja zekata na ovu vrstu imovine vremenom bila potpuno zanemarena, teške okolnosti u kojima se našla Gazi Husrev-begova medresa krajem 1960-ih godina nametnule su potrebu oživljavanja ovog propisa s ciljem osiguravanja kvalitetne

ishrane učenika u internatu Medrese. Međutim, s obzirom na to da je to iziskivalo značajne organizacijske zahvate, a fokus Islamske zajednice u to doba bio je na promoviranju davanja zekata na zlato, srebro, novac i trgovačku robu, praksa prikupljanja zekata na poljoprivredne proizvode tada nije zaživjela, jer je na savjetovanju Starješinstva 1983. godine Mustafa Omerdić u svom referatu konstatovao: "Naše dže-matlije uobičajile su, uglavnom, da na imetak obračunavaju zekat godišnje, a obračunavanje zekata na

poljoprivredne proizvode zasebno, možemo kazati, kao da i ne postoji". (Omerdić, 1983:32)² Aktivniji pristup prikupljanju ove vrste zekata Islamska zajednica pokazuje u periodu nakon Agresije na Bosnu i Hercegovinu, kada dolazi i do reaktiviranja rada nekoliko naših medresa. U početku su to bili pozivi na dobrovoljno davanje zekata na poljoprivredne proizvode, kao svojevrsni vid pomoći medresama, da bi nakon nekoliko godina Zajednica sve više isticala obavezu izdvajanja zekata na ovu vrstu imovine.

¹ "Raspis Starješinstva Islamske vjerske zajednice u SFRJ Sarajevo o prikupljanju zekata i sadakai-fitra u Fond GH medrese i tumačenje šerijatskog propisa",

Glasnik VIS-a, br. 7-8, 1969, str 353-363

² Mustafa Omerdić, Zekat na poljoprivredne proizvode, Islamska misao, Sarajevo, Godina V, broj 53, maj 1983, str. 32

Godine 2014. Rijaset Islamske zajednice je putem Ureda za zekat podigao aktivnosti na prikupljanju zekata na poljoprivredne proizvode na nivo cijele Bosne i Hercegovine. U tom smislu je urađen promotivni materijal, koordinirao je prikupljanje te sumirao i analizirao izvještaje i rezultate s terena što je nastavljeno kao redovna godišnja aktivnost Ureda. U današnje vrijeme, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini svake godine u periodu septembar – novembar putem Ureda za zekat organizira prikupljanje zekata na poljoprivredne proizvode. Sa zajedničkog prihvatnog mjesta na nivou medžlisa, proizvodi se distribuiraju prema najbližim odgojno-obrazovnim

ustanovama Islamske zajednice, a nakon podmirjenja njihovih potreba, višak se u saradnji s Uredom za društvenu brigu usmjerava prema društveno korisnim i socijalnim ustanovama koje brinu o materijalno ugroženim kategorijama stanovništva.

U posljednje vrijeme sve je češća praksa da medžlisi Islamske zajednice zbog manje prikupljenih količina ili visine troškova prijevoza, kao i realnih potreba na lokalnom nivou, od prikupljenih proizvoda pripremaju prehrambene pakete koje dostavljaju socijalno ugroženim osobama.

¹ Prikazani podaci su rezultat anketu koju je proveo Ured za zekat sa

Analiza akcije prikupljanja zekata na poljoprivredne proizvode 2021. godine

Aktivnosti na prikupljanju zekata na poljoprivredne proizvode provedene su u periodu od 05. oktobra do 19. oktobra 2021. godine. U tom periodu prikupljeno je 206.034 kg različitih prehrambenih artikala, što je bilo povećanje u odnosu na 2020. godinu za 88.875 kg. U donjoj tabeli predstavili smo potrebe odgojno-obrazovnih ustanova Islamske zajednice za prikupljenim artiklima u kg.³

odgojno-obrazovnim ustanovama Islamske zajednice u toku 2020. godine.

Naziv ustanove	Korisnici	Krompir	Kupus	Grah	Luk	Mrkva	Voće	Ukupno potrebe	Skladišni kapaciteti
Gazi Husrev-begova medresa	485	12.125	2.425	1.212	2.425	485	6.062	24.734	5.000
Karadžoz-begova medresa	240	6.000	1.200	600	1.200	240	3.000	12.240	15.000
Elči Ibrahim-pašina medresa	500	12.500	2.500	1.250	2.500	500	6.250	25.500	40.000
Džemaludin Čaušević medresa	220	5.500	1.100	550	1.100	220	2.750	11.220	5.000
Behram-begova medresa	505	12.625	2.525	1.262	2.525	505	6.312	26.259	20.000
Osman-ef. Redžović medresa	250	6.250	1.250	625	1.250	250	3.125	12.750	5.000
Reis Ibrahim-ef. Maglajlić medresa	78	2.500	500	250	500	100	1.250	5.100	–
Studentski centar Sarajevo	200	5.000	1.000	500	1.000	200	2.500	10.200	3.000
Islamski pedagoški fakultet u Bihacu	100	2.500	500	250	500	100	1.250	5.100	5.000
UKUPNO:	2.600	65.000	13.000	6.499	13.000	2.600	32.499	133.103	98.000
2020 – prikupljeno		150.008	7.098	2.154	12.579	358	8.586		
Razlika		+85.000	-5.902	-4.345	-421	-2.242	23.913		

Prema prikazanim kapacitetima i potrebama može se vidjeti sljedeće:

- Devet odgojno-obrazovnih ustanova ima internat i kuhinju kao i potrebe za poljoprivrednim proizvodima radi ishrane korisnika.
- Ustanove koje imaju internat i kuhinju su izrazile potrebu za poljoprivrednim proizvodima, u potpunosti ili djelimično.
- Četiri ustanove raspolažu dovoljnim skladišnim kapacitetima za čuvanje proizvoda.
- Neki proizvodi npr. krompir, dolaze u većim količinama od potrebnih, dok je većina ostalih proizvoda nedostatna.

Na osnovu podataka koje je Ured za zekat dobio od ustanova koje koriste artikle od zekata na poljoprivredne proizvode primijetili smo da:

- Niti jedna ustanova ne raspolaže odgovarajućim skladišnim prostorom u smislu rashlađivanja prostorija na zadovoljavajuću temperaturu radi dužeg održavanja svježine proizvoda, nego se proizvodi skladište u podrumu koji su sami po sebi hladniji.
- Sve ustanove imaju problem s održavanjem svježine kao i brzim propadanjem proizvoda.
- Višak poljoprivrednih proizvoda ustanove usmjeravaju jedna drugoj u iskazanoj potrebi, a nakon toga daju drugim društveno korisnim organizacijama.
- Četiri ustanove učestvuju u troškovima transporta proizvoda, najčešće od medžlisa do ustanove, a ostale ne učestvuju u troškovima transporta, premda izražavaju spremnost na saradnju i participaciju.
- Pored čuvanja u svježem stanju, menadžment nekih ustanova vrši kiseljenje i zamrzavanje proizvoda koji na taj način duže traju.
- Saradnja odgojno-obrazovnih ustanova s muftijstvima i medžlisima je na dobrom nivou, a u većini muftijstava muderrisi

učestvuju u promociji i afirmaciji prikupljanja zekata na poljoprivredne proizvode.

- Pored u tabeli navedenih artikala, tokom akcije prikupse se i sljedeći proizvodi: brašno, ulje, šećer, med, ajvar, paprika, paradajz, salate, džemovi, pekmezi i sl.

U skladu s dobivenim podacima s terena, Ured za zekat evidentirao je probleme s kojima se Zajednica susreće u planiranju i realizaciji zekata na poljoprivredne proizvode, među kojima su:

1. Nedostatak kapaciteta za skladištenje prikupljenih artikala.
2. Visoki troškovi prikupljanja i transporta.
3. Zakonska ograničenja (certificiranje).
4. Vrijeme prikupljanja u odnosu na vrijeme prispjivanja proizvoda – akcija traje dvije sedmice, a proizvodi prispjevaju u različitim periodima godine.
5. Na područjima nekih muftijstava ova aktivnost se djelimično provodi (Muftijstvo banjalučko) dok se u nekim, s obzirom na potencijal, skoro i ne provodi (Muftijstvo bihačko), što se opravdava objektivnim okolnostima (povratnici), kao i nepostojanjem tradicije za ovakav način davanja zekata.

Preporuke

Nastaviti s akcijom prikupljanja zekata na poljoprivredne proizvode

Islamska zajednica treba nastaviti organizirati ovu aktivnost bez obzira na "realnu" korist od prikupljenih proizvoda. Kroz ovu akciju vjernici se podstiču na izvršavanje vjerske obaveze, a ujedno se ostvaruje i pomoć u radu odgojno-obrazovnih ustanova Islamske zajednice i humanitarnih organizacija. U komunikaciji s Muftijstvom bihačkim raditi na promoviranju zekata na poljoprivredne proizvode na njihovom području. U 2022. godini artikli prikupljeni kao

zekat na poljoprivredne proizvode podijeljeni su sljedećim ustanovama Islamske zajednice:

- Medresa Osman-ef. Redžović u Gračanici,
- Behram-begova medresa u Tuzli,
- Elči Ibrahim-pašina medresa u Travniku,
- Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu,
- Karađoz-begova medresa u Mostaru,
- Medresa Reis Ibrahim-ef. Maglajlić u Banjaluci,
- JU Medresa Reis Džemaludin-ef. Čaušević u Cazinu,
- Studentski centar Islamske zajednice u Sarajevu,
- PPU "Rejjan" – MIZ Vitez,
- Obdanište "Sultan Fatih" – MIZ Novi Travnik,
- Obdanište "Ewlad" u Brčkom,
- Obdanište "Wildan" u Janji,
- Obdanište u Bijeljini (Mekteb za predškolski uzrast),
- Obdanište "Ikre" u Kiseljaku,
- Mekteb za predškolski uzrast "Ajlin" u Goraždu,
- CROPS u Lukavcu.

Povećavati kapacitete Zajednice za skladištenje artikala uz savremenu zaštitu istih

U odgojno-obrazovnim ustanovama Islamske zajednice raditi na povećavanju skladišnih kapaciteta, ali i opremanju istih da mogu trajnije čuvati proizvode. Ovaj proces provoditi uporedo s povećanjem kapaciteta za skladištenje kurbanskog mesa.

Sufinasirati troškove prikupljanja, transporta i skladištenja artikala

Većina ustanova već učestvuje u troškovima transporta posebno iz sjedišta medžlisa do ustanova, što je za pohvalu, i taj princip treba ojačavati. Troškovi na nivou medžlisa odnose se na prikupljanje po džematima i njih mogu servisirati medžlisi, dok bi ustanove koje izraze potrebu za artiklima trebale prihvatiti troškove transporta od medžlisa do njihovih skladišta.

Jačanje međusobne saradnje

Važnim se čini jačanje saradnje odgojno-obrazovnih ustanova s nadležnim muftijstvom i koordinatorima za društvenu brigu radi raspoređivanja viška prikupljenih proizvoda. Također, u cilju promoviranja akcije prikupljanja zekata na poljoprivredne proizvode, mogu se realizirati različite aktivnosti: od pripreme reklamnih materijala do podjele zahvalnica najuspješnijim džematima i aktivistima.

Izgradnja centralnog ili povećanje kapaciteta regionalnih skladišta

Izgradnja centralnog skladišta sa komorama i hladnjačama prilagođenim za čuvanje ovih proizvoda se čini kao prihvatljiva ideja, ali zahtijeva temeljito istraživanje i sagledavanje svih realnih potreba ali i troškova poput: transporta od centralnog skladišta do odgojno-obrazovnih ustanova, održavanja artikala, plaća uposlenika i dr. U ovom trenutku čini se ipak da je realnija opcija povećanje skladišnih kapaciteta u odgojno-obrazovnim ustanovama jer to iziskuje mnogo manje finansijskih sredstava.

Nastaviti s podjelom viškova artikala humanitarnim organizacijama

Lijepu praksu podjele viška proizvoda humanitarnim organizacijama potrebno je nastaviti i unapređivati. Kroz ovu aktivnost stvara se pozitivan imidž Islamske zajednice u javnosti. Već je ustaljena praksa na nekim muftijstvima da se prikupljeni poljoprivredni proizvodi na nivou medžlisa usmjeravaju po potrebama prema javnim kuhinjama, humanitarnim organizacijama i bolnicama na njihovom području. Neki medžlisi, u nedostatku javnih ustanova, prikupljene artikale dijele u vidu prehrambenih paketa socijalno ugroženim porodicama na njihovom području, što je također praksa koja je prihvatljiva i korisna. U 2022. godini nakon zadovoljavanja potreba odgojno-obrazovnih ustanova Islamske zajednice, višak artikala prikupljenih kao zekat na poljoprivredne proizvode podijeljen je sljedećim socijalnim i humanitarnim ustanovama i organizacijama:

- Narodna kuhinja “Stari Grad” u Sarajevu
- Narodna kuhinja “Merhamet” u Brezi,

- “Merhamet” u Kaknju,
- Osnovni odbor MDD “Merhamet” u Banjaluci,
- Kuhinja džemata Obradovac u Bosanskoj Gradišci,
- Kantonalna bolnica u Goraždu,
- Dom za stara i iznemogla lica u Goraždu,
- Udruženje MDD “Merhamet” u Goraždu,
- Narodna kuhinja “Imaret” u Tuzli,
- MFS – EMMAUS Centar Duje u Doboju Istok,
- MFS – EMMAUS u Zvorniku,
- Narodna kuhinja u Vitinici u Zvorniku,
- Dječji dom MFS–EMMAUS Centar u Potočarima,
- JU Dom za djecu bez roditeljskog staranja u Tuzli,
- Centar za djecu sa višestrukim smetnjama “Vrati mi osmijeh” u Živinicama,
- Narodna kuhinja “Merhamet” u Bosanskoj Dubici,
- Centar za djecu sa posebnim potrebama u Modriči,
- Gradska narodna kuhinja u Zenici,
- HO “Merhamet” u Zenici,

Prilog: Zbirni izvještaj o prikupljenim artiklima zekata na poljoprivredne proizvode 2022. godine

Artikal	Banja Luka	Bihac	Goražde	Mostar	Sarajevo	Tuzla	Travnik	Zenica	UKUPNO	Cijena	Ukupno KM
Krompir	690	4.180	2.240	10.300	8.340	18.897	24.925	26.157,5	95.729,5	1,35	129.234,00
Kupus	146		0,5	400	60	4.165	1.985	65	6.821,5	1,15	7.844,00
Luk, bijeli luk	145	15	66	955	301	2.269,5	1.368	2.229,5	7.349	1,35	9.921,00
Grah	130		23	80	37,5	295	309	233,5	1.108	5,95	6.592,00
Mrkva	42			23	63	425	73	164	770	2,25	1.732,00
Voće/sušeno (jabuka, kruška)	120		83	95	4,5	1.271	787	71,5	2.432	4,00	9.728,00
Med	77	307	2	259	57	60		2	769	20,00	15.380,00
Žitarice	700	680	176		500		20		2.076	1,26	2.615,00
Paprika			17	15	25	1.089	35	20	1.201	2,95	3.542,00
Paradajz, tikva				14	60	13	191	32	310	1,50	465,00
Ajvar, pekmez, sokovi, džemovi				30	10	284,5	22		346,5	6,00	2.079,00
Salata kisela				1			12		13	3,00	39,00
Orasi				6			30		36	5,00	180,00
Ulje				39		2.183	5		2.227	4,35	9.687,00
Šećer				68	5	397			470	2,15	1.010,00
Brašno				5		15.186	75	1.989	17.255	1,26	21.741,00
Namirnice (so, riža, geršl, vegeta, kava...)				61		512,2			573,2	2,35	1.262,00
Tjestenina				35		503			538	4,10	2.205,00
Ostalo – kg/l	180		38	2		481,6	29	498	1.228,6	2,15	2.641,00
UKUPNO	2.230	5.182	2.607,5	12.388	9.463	48.072,6	29.856	31.467	141.253 kg		227.897,00
2021. godina		280	1.353	10.204	20.656	40.001	18.980	24.814	116.288 kg		
Razlika	2.230	4.902	1.254,5	2.184	-11.193	8.0716,6	10.876	6.653	24.965 kg		

- JU Predškolski odgoj i obrazovanje u Zenici,
- JU Đački dom "Nedžad Ibrišimović" u Zenici,
- "Zeleni polumjesec" u Zenici,
- HO "Merhamet" u Zavidovićima,
- HO "Merhamet" u Maglaju.

Saradnja Ureda za zekat i

Ureda za društvenu brigu u okviru akcije prikupljanja zekata na poljoprivredne proizvode

Ured za zekat bi pružao stalnu podršku ovoj aktivnosti u smislu pripreme reklamnog materijala, radionica

i predavanja na terenu, osiguravanju stručne pomoći za specifične poslove, promociji najuspješnijih pojedinaca, džemata i medžlisa te medijsku prezentaciju postignutih rezultata.

Ured za društvenu brigu bi nastavio, kroz projekte koje realizira na terenu, pružati podršku u podjeli prehrambenih paketa.

Zaključak

Na nekim područjima Bosne i Hercegovine Islamska zajednica kontinuirano vrši prikupljanje zekata na poljoprivredne proizvode već nekoliko decenija i većinu prikupljenih

proizvoda usmjerava kao ispomoć u ishrani korisnika internata odgojno-obrazovnih ustanova Islamske zajednice. Akcijom zekata na poljoprivredne proizvode zaokružuje se integralni proces organiziranog prikupljanja zekata na području Bosne i Hercegovine i omogućava vjernicima lakše izvršavanje ove islamske obaveze. Kao društveno odgovorna zajednica, Islamska zajednica putem Ureda za društvenu brigu, nakon zadovoljavanja potreba svojih odgojno-obrazovnih ustanova, višak prikupljenih proizvoda distribuira socijalnim i humanitarnim institucijama i organizacijama.

Literatura

(2012) *Kur'an s prijevodom Besima Kor-kuta*, Sarajevo, Sarajevo: El-Kalem.
Buhari (el-), Muhammed ibn Ismail (2008). *Buharijeva zbirka hadisa*, prijevod: Hasan Škapur i Hasan Makić, Sarajevo, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.

Hasani, Mustafa i Ćeman, Senad (2019). *Zbornik radova – Zekat na poljoprivredne proizvode, stoku i trgovačku robu, Osnovne potrebe i njihov utjecaj na zekat*, Sarajevo: El-Kalem.
Sejjid, Sabik (2007). *Fikhus-sunne*, Sarajevo: Bookline.

Nasr, Seyyed Hossein (2001). *Susret čovjeka i prirode – duhovna kriza modernog čovjeka*, prijevod i pogovor Enes Karić, Sarajevo: El Kalem.
Tuhmaz, Abdulhamid Mahmud (2004). *Hanefijski fikih*, Sarajevo: Haris Grabus.

الموجز

تحديات جباية زكاة المنتجات الزراعية

وحيد أرناؤوط

تعمل المشيخة الإسلامية على تحصيل زكاة المنتجات الزراعية بشكل منظم لسنوات عديدة. ويرافق هذا النشاط سلسلة من التحديات تبدأ بتعريف المسلمين بأحكام إخراج زكاة المنتجات الزراعية، ثم جمعها ونقلها وتخزينها وتوزيعها. إن سعي المشيخة الإسلامية في المقام الأول لتمكين المسلمين من أداء هذا الفرض يُلزم جميع الوحدات التنظيمية بالعمل في الوقت المناسب وبإحساس عالٍ من المسؤولية. وإلى جانب حقيقة أن المنتجات التي يتم جمعها تلبى إلى حد كبير احتياجات المؤسسات التعليمية التابعة للمشيخة الإسلامية، يجدر بالذكر توزيع كميات كبيرة من المنتجات عبر مكتب الرعاية الاجتماعية على المؤسسات المختصة برعاية الفئات المحتاجة في المجتمع. يشير هذا المقال إلى الحاجة إلى تطوير القدرات الذاتية لاستلام المنتجات الزراعية المجمعة وتخزينها وحفظها لفترات طويلة وتوزيعها.

الكلمات الرئيسية: زكاة المنتجات الزراعية، المشيخة الإسلامية، المؤسسات التعليمية، مكتب الرعاية الاجتماعية.

Summary

CHALLENGES IN THE COLLECTION OF ZAKAT ON AGRICULTURAL PRODUCTS

Vehid Arnaut

The Islamic Community has been collecting zakat on agricultural products for a long period of time. However, this activity is facing a number of challenges. Those include: the education of jamaats about the regulations regarding the obligation of zakat on agricultural products, the collection, transportation and storage, and distribution of the zakat. The Islamic Community here is responsible for providing a way for the faithful to abide by this religious obligation, to make sure that all the organizational units are acting correctly, timely, and reliably. It is important here to say that the products collected thus are not only a major part of the provision for educational institutions of the Islamic Community, but a significant amount of these products is distributed through the Office for Social Care of the Islamic Community to the institutions that provide for the population at risk of poverty. This article points out the need for further development in regard to receiving, storage, preservation, and distribution of collected agricultural goods.

Keywords: zakat on agricultural products, the Islamic Community, educational institutions, Office for Social Care of the Islamic Community